

İSTANBUL YAHYA KEMAL ENSTİTÜSÜ NEŞRİYATI

İSTANBUL YAHYA KEMAL ENSTİTÜSÜ
MECMUASI
V

BİR MEDENİYETİ YORUMLAMAK
ÖLÜMÜNÜN 50. YILINDA

Yahya Kemal Beyatlı

SEMPOZYUMU
03 - 07 KASIM 2008

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Kâzım YETİŞ

Giriş

Türk edebiyatında şiirin meseleleri ile kendi şiiri üzerine en çok düşünen ve titizlenen şair Yahya Kemal olmuştur. Onun sanat hayatında öne çıkan en önemli özelliklerinden biri budur. Şiiri kendine dert edinen Yahya Kemal, 1903-1958 yılları arasında “şiir gibi” bir sanat hayatı geçirmiş, şiirin meseleleri hakkındaki düşünceleriyle olduğu kadar şiirleriyle de en çok konuşulmuş, üzerine en çok yazı yazılmış ve 1910'lu yıllardan sonraki Türk şiire yön vermiş bir şairdir.

Yahya Kemal'in 1912'de yurda döndükten sonra hızla artan şöhretinde üç önemli faktör rol oynamıştır. Bunların birincisi şiirin meseleleri, Türk şiiri ve şairleri hakkındaki sıra dışı düşünceleri, ikincisi şiirlerinin farklı bir ses ve edaya sahip olması, üçüncüsü ise hayatı boyunca sürdürdüğü mükemmeliyet anlayışıdır. Onun Türk şiirindeki müstesna yeri bilhassa şiire gösterdiği özel ilgi ve şiirde mükemmele ulaşma yolunda harcadığı özel çabadan kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada Yahya Kemal'in bu yönü ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Yahya Kemal'in Mükemmeliyet Anlayışının Gelişmesi ve Şöhreti

Yahya Kemal'in ilk şiirleri daha çok Servet-i Fünûn etkisindedir. 10 Ekim 1901 ile 21 Mayıs 1903 tarihleri arasında, Paris'e kaçmadan önce *Musavver Terakki*, *Malûmat* ile *Musavver Fen ve Edeb*'de yayınlanmış olan toplam 22 şiirin 15'inde Servet-i Fünûn şiirinin etkisi açıkça görülmektedir.

Yahya Kemal'in asıl şiir macerası Paris'e kaçışıyla başlamıştır. Bu kaçıştan önce şairde beliren “şiir derdi” Paris'te bir fikr-i sabit hâlini alacaktır. Onun “1903'te Messagerie Maritime Kumpanyası'nın Memphis vapuru ile İstanbul'dan Avrupa'ya firar ettiğim zaman hâlin perişanlığına, istikbalin karanlığına rağmen kafam şiirle dolu idi.” (Beyatlı, 1990: 30) cümlesi kaçış öncesinde başlamış olan bu derdin açık bir ifadesidir.

Hâlin perişanlığına, istikbalin karanlığına rağmen kafası şiirle dolu olan bu genç adam 9 yıllık Paris hayatında kendini bütünüyle şiire vermiş gibidir. Nitekim o, 1903 Temmuz'unun sonunda gittiği Avrupa'da eğitimi, gezip eğlenmeleri dışındaki bütün zamanını “şiir” etrafında geçirmiştir. “Şiirde Otuz Senem” ve “Fransa'da Şiir” başlıklı hatıralarında o yılların ayrıntısını bulabileceğimiz bu zaman diliminde günlerini “âteşin bir merakla” okuyarak, “hemen her gece tiyatroya” giderek, “şiir inşâd edilen müsâmereleri” kaçırmayarak, “büyük şairlerin hayatlarını” (Banarlı, 1997: 80) öğrenerek geçirmiştir. Yine bu yıllarda Fransız şairlerinin uğradığı kahvehanelerde onların sohbet halkalarında bulunmuş, Paris'in her türlü sanat ortamında vakit geçirerek aradığı şiire ulaşmak için sürekli çabalamıştır. Yani şair “Fransa'da tam bir çalışma ve arayış içerisindedir. İşte Yahya Kemal'i, Yahya Kemal yapan ve sonunda sağlıklı bir yola ulaşmasını sağlayan bu arayışları” (Yetiş, 2006: 135) olmuştur.

Paris'teki ilk senesinde Fransızca öğrenmesi onu bir evrenden bir başka evrene taşımış, okuduğu Fransız şairleri de ona Servet-i Fünûn şiirini cılız ve zavallı göstermeye başlamıştır. Bu değişimin yanı sıra Paris'teki ilk senesinden itibaren halis/saf şiir üzerine

* Yard. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

düşünmeye başlaması onu gelişi güzel yazmaktan alıkoymuştur (Banarlı, 1997: 80). Yahya Kemal'in 1903'ten 1915'e kadar hiçbir şiirinin yayınlanmamış olması onda başlayan bu zor yazma, dolayısıyla da mükemmele ulaşma arzusunun bir neticesidir. Daha 1904'lerde başlayan bu yaz(ama)ma sıkıntısına bir de yazdıktan sonra mükemmele ulaşmaya kadar şiiri işleme alışkanlığı/saplantısı eklenmiş, o sebeple şair hayatı boyunca çok zor beğenen, şiirlerini yayınlamak noktasında daima çekinen ve şiirlerinin yayını geciktiren bir şair olmuştur.

Şiirin dinamikleri ve temel meseleleri hakkındaki bütün önemli düşünceleri Paris'teki bu sancılı yıllarda şekillenmiş olan Yahya Kemal, 1912'de İstanbul'a döndüğünde pek tanınmayan birisidir. Öyle ki birlikte Nev-Yunanî bir hareket başlatacak olduğu Yakup Kadri dahi 1912'de Yahya Kemal'le İstanbul'daki ilk karşılaşması ile ilgili olarak "Ben o zamana kadar Yahya Kemal adını işitmiş bile değildim." (Karaosmanoğlu, 2006: 113) diyecektir. Yakup Kadri'nin dışındaki diğer yazar ve şairler de Yahya Kemal'in İstanbul'da hiçbir yeni şiiri yayınlanmamış olmasından dolayı onu tanımamaktadırlar. Ancak bu tanınmama hâdisesi çok kısa bir süre içinde değişecektir. Gerçekten de yurda döndüğünde pek tanınmayan, Paris'te neler yaptığı Türk şiir çevreleri tarafından pek bilinmeyen ve İstanbul'a döndükten sonraki ilk altı yıl içinde sadece bir şiir yayınlamış olan Yahya Kemal'in çok kısa zamanda dönemin en büyük şairleri arasında telâkki edilmeye başlandığı görülür. Öyle ki Ruşen Eşref'in 1917-1918 yılları arasında zamanın en ünlü edebiyatçılarıyla yaptığı mülâkatlarda ağız birliği etmişçesine hemen bütün şair ve yazarlar "en büyük şair" olarak Yahya Kemal'i göstermişlerdir (Ayvazoğlu, 2001: 238; Uysal, 2008: 101-102). Tanpınar'ın *Diyorlar ki*'de toplanan mülâkatların bu yönü ile ilgili şu yorumu şairin henüz bitmemiş birkaç manzumesi ile ellerde ve dillerde dolaşan birkaç mısraı olduğu hâlde o günkü edebiyatımızı zaptettiğini çok çarpıcı bir şekilde dile getirmektedir: "Rahmetli Ruşen Eşref'in *Diyorlar ki*'sini okuyanlar 1917 ve 1918 senelerinde bütün edebiyatımızın iki insanla meşgul olduğunu görürler: Mülâkatların yapılmasından çok evvel ölen Tefvik Fikret ile ancak birkaç eseri neşredilmiş olan Yahya Kemal. İkisi de kitapta konuşmazlar. Fakat hemen herkes üzerlerinde konuşur ve düşünür. Haşim gibi her kıvılcığında bir şeyler yıkmak isteyen, kabına sığmaz zekâ ve üstün zevk bile Yahya Kemal'den bahsederken sadece öger... Hulâsa bu iki adam *Diyorlar ki*'de biri batmakta olan, öbürü yeni doğan iki güneş gibidir." (Tanpınar, 1998: 353)

Yahya Kemal 1918'e kadar sadece bir şiir yayınladığı hâlde o kadar ünlenmiştir ki belki de dünya edebiyatında şiirleri daha okuyucu önüne çıkmadan bu kadar ünlenmiş bir başka şair yoktur. Nitekim Sermet Sami Uysal bu konuda şu yorumu yapar: "Yahya Kemal İstanbul'a dönünce; daha şiirleri yayınlanmadan, dilden dile dolaşan dizeleri ile birdenbire büyük üne kavuşur!... Böylece de Türk ve dünya edebiyatında, ilk kez şiirleri yayınlanmadan üne kavuşan şair olur!.. Ve Yahya Kemal, daha ilk şiirleriyle, hemen her kesimden, bir hayranlar ordusuna kavuşur." (Uysal, 2004: 32)¹

Yahya Kemal'in 1918'den itibaren de çok az şiir yayınladığı hâlde büyük bir ilgiyle takip edildiğini görürüz. Onun, Orhan Seyfi'nin 15 Aralık 1924 tarihli *Resimli Dünya Mecmuası*'nda yayınlanan mülâkatta "Hepimiz şiirlerinizi bir arada görmek istiyoruz, eserlerinizi bir mecmua hâlinde toplamak arzusunda değil misiniz?" sorusuna verdiği cevap bu anlamda çok enteresandır: "Şiirsiz şair olmakla o kadar tanındım ki dediğinizi yapsam, benim için mukadder olan bu efsaneye yazık olur. Bu efsane yüzünden işittiğim fıkralar arasında ne kadar zarifleri var. Küçük varlığımı hiç gören maruf şairlerimizden biri, bir gün dedi ki: 'Şiirimizde, şiirleri olup da kendi olmayan bir lâ-edrî vardır, bir de bunun aksine

Sermet Sami Uysal başka bir çalışmasında da şu benzer yorumu yapar: "Böylece yalnız Türk edebiyatında değil, dünya edebiyatında da, hiç kitabı çıkmadan, hatta tek şiiri bile yayınlanmadan yurdunda üne kavuşan (dahası 'en büyük şair' olarak kabul edilen) 'ilk' ve 'son' şair Yahya Kemal olmuştur." (Uysal, 2008: 102)

olarak kendi olup da şiirleri olmayan bir Yahya Kemal var.' ” (Beyatlı, 2005a: 266) Yahya Kemal'in 1912'de Türkiye'ye döndükten sonra bu mülâkatın yapıldığı yıla kadar geçen sürede yalnızca 23 şiiri yayınlanmış bulunmaktaydı. Bunların da 20'si sadece iki yıl içinde, 1918 ve 1919 yıllarında çıkmıştır. O sebeple onun için “şiirsiz şair” yakıştırmasının uygun görülmesi doğaldır.

Peki, Yahya Kemal'i çok az şiir yayınladığı hâlde bu kadar şöhrete kavuşturan neydi? Yahya Kemal 1912'nin ilkbaharında İstanbul'a döndükten kısa bir süre sonra Ziya Gökalp, Tefik Fikret, Refik Halit, Fazıl Ahmet, Yakup Kadri gibi isimlerle tanışmış, İstanbul'un şair-yazarlarının çeşitli ortamlarda yaptıkları sohbetlere iştirak etmeye başlamıştır. Bu sohbet ortamlarında yaptığı konuşmalarda oradakiler onun hem Fransız şiirini hem de Divan şiirini çok iyi bildiğini görerek şaşırılmışlardır. Hoş sohbetliği, şiir okuyuşundaki başarısı, özellikle de şiir ve edebiyat meselelerinde ortaya attığı yeni fikirler onun İstanbul'un edebî çevrelerinde yavaş yavaş şöhretini artırmaya başlamıştır (Yetiş, 2006: 176-179). Yahya Kemal'in giderek artan şöhreti hayranlarını da çoğaltmıştır. Bu hayranlar arasında zamanın bazı edebiyat öğretmenleri ve onların öğrencileri, Yahya Kemal'in 1912-1922 arasında görev yaptığı okullardaki bazı öğrencileri, Türk Ocağı ve Bilgi Derneği'nde konuşmalarını dinleyen bazı zevat ve çeşitli vesilelerle onun yerleştirmeye çalıştığı yeni anlayışı benimseyenler vardır.

Yahya Kemal'in 1912'den sonra hızla bu şöhrete kavuşmasında aslında en çok şiirleri etkili olmuştur, diyebiliriz. Gerçi okurlar 1918'e kadar sadece 18 Mart 1915 tarihli *Yeni Mecmua*'da yayınlanan “Tahmis-i Manzûme-i Humâyûn”u bir bütün olarak görmüşlerdir, ancak onun üzerinde çalıştığı, dost meclislerinde okuduğu bazı şiirlerinin mısra ve beyitleri dilden dile doşalmaya başlamıştır.² Şairler ve zamanın şiir meraklıları bu mısra ve beyitlerdeki farklı sese vurulmuşlardır âdetâ. Onları çeken bu şiir parçalarındaki ritm, manâ-lisan uyumu ve kelimelerin istifi gibi unsurlarda gösterilen başarı olmuştur. Diğer taraftan Türk şairleri ve şiir okurlarının bu sese, bu şiire hayran olmalarının en önemli sebebinin Yahya Kemal'in mükemmeliyetçi tavrı ve mükemmeliyet anlayışı olduğunu belirtmek gerekir.

Yahya Kemal'in Mükemmeliyet Anlayışı

Her şair yazdığı şiirleri tekrar tekrar gözden geçirmek, beğenmediği kelime, vezin ve kafiyeleri değiştirmek imkânına sahiptir. Ancak çoğu şair şiir yazıldıktan sonra belki birkaç defa daha okuyup birkaç küçük değişiklik yaparak, beğendiğine kanaat getirdiğinde şiirini yayınlamakta ve yayımlandıktan sonra da o şiir üzerinde bir daha çoğunlukla düşünmemekte ve değişiklik yapma ihtiyacı hissetmemektedir. Oysaki Yahya Kemal'in bu konuda Türk şiirinin en nev'i şahsına münhasır şairi olduğu görülür. O hemen hemen bütün şiirleri üzerinde aylarca, yıllarca çalışmış olduğu gibi, aynı zamanda tamamlanıp yayınlanan şiirleri üzerinde de düşünmeye devam eden ve gerekli gördüğünde bu şiirlerde değişiklik yapan bir şairdir.

Yahya Kemal sadece kendi şiirlerini değil, başka Türk şairlerinin şiirlerini de kendine dert edinmiş bir şairdir. O kendi şiirlerinin yanı sıra Türk şiirinin en önde gelen isimlerinin bazı şiirleri üzerinde de düşünmüş, onlardaki bazı mısralarda düzeltmeler bile yapmıştır (Hisar, 1983: 40). Mehmet Çınarlı'ya göre “Bunun bir tek açıklaması vardır: Yahya Kemal,

² Yahya Kemal şiirlerini yazdıktan sonra ya mısra mısra veya bütün olarak dostlarına okuyor ya da dergi veya gazetelerde yayınlıyordu. Yayınlanan şiirleri dost meclislerinde okunan şiirler gibi meraklıları tarafından ezberleniyor, dergiler ve gazetelerden kesilip kâğıtlar hâlinde şiir defterlerine yapıştırılıyordu. Dergi veya gazeteleri elde edemeyenler de bu şiirleri el yazılarıyla güzel deri ciltli şiir defterlerine yazıyorlardı. Nitekim o zamanki şiir meraklılarının çoğunun elindeki Yahya Kemal defterleri bu hayranlığın birer eseridir (Okay, 2008: 89).

kendi şiirlerinde olduğu gibi, başkalarının şiirlerinde de kusura, eksikliğe tahammül edemiyor.” (Çınarlı, 1985: 68-70)

Yahya Kemal'in şiirleri üzerine aylarca, yıllarca çalışması mükemmel şiire ulaşmak arzusundan kaynaklanmaktadır. Tanpınar'ın ifadesiyle “Yahya Kemal, her şeyden evvel bir şekil ve mükemmeliyet şairidir... Daima şekil titizliği ve mükemmeliyet kaygısı içinde eserini vücuda getirmiştir.” (Tanpınar, 2001: 164-165) Tanpınar gibi Yahya Kemal üzerine yazan birçok araştırmacı onun şiirde mükemmel ulaşmak için çok çaba harcadığında hemfikirdir. Bu noktada Yahya Kemal'in birkaç sohbetinde kullandığı “perfeksiyon”/“mükemmelleşme” terimi ile ilgili görüşlerine kısaca değinmek, onun bu yönünün daha somut olarak anlaşılmasını sağlayacaktır:

Yahya Kemal'in “perfeksiyon” kelimesini -tespitlerimize göre- kendisiyle yapılan iki sohbette/mülâkatta kullandığını görürüz. Bunlardan birinde, Sermet Sami Uysal'ın bir sorusu üzerine gelişen sohbette şair şöyle demektedir:

“Sonra 1925'te “Açık Deniz”i bititrip neşrettim. (Bu şiir 15 senede tamamlanmıştır.) Çok tesir etti; büyük alâka çekti.

Sonra “Rindlerin Ölümü” ile şiirin asil bir temine dokundum; perfeksiyon. “Geçmiş Yaz”, “Erenköyü'nde Bahar”, “Bir Tepeden” sıralanıp gidiyordu.

Yaşım ilerleyince perfeksiyon derinleşti. “Kaybolan Şehir”, “Kar Musikileri”, “Sonbahar”, “Rintlerin Ölümü”, “Eylül Sonu” buna en güzel misaldir.” (Uysal, 1959: 63)

“Mükemmelleşme, ikmal, kusursuzluk” anlamına gelen *perfektion* şiirin temi olamaz elbette. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “çeşitlilik”, Sadık Tural'ın “arayış iştihâkı”, Muhtar Tevfikoğlu'nun da “perfeksiyon aşkı” olarak nitelendirdiği (Tural, 2006: 64) perfeksiyon ancak Yahya Kemal'in ulaşmak istediği ve sancısını çektiği şiirin vasfı olabilir. Nitekim Yahya Kemal yukarıda adını verdiği şiirlerde artık sona geldiğini, bu şiirlerin kusursuz olduğunu, bunlar üzerinde artık hiçbir değişiklik yapmaya gerek olmadığını vurgulamıştır.

Yahya Kemal'in “perfektion” kelimesini kullandığı diğer metin 11 Ekim 1947'de Adile Ayda'nın şairle yapmış olduğu mülâkattır. Burada şair “İtidal, yani «sobriete» mükemmeliyetin, perfection'un bir şartıdır. Bu münasebetle büyük üstadım Moreas'ın bir sözü hatırıma geldi. Onun nazarında yer yüzüne gelmiş en büyük sanatkâr Sophocle idi. O, “perfection”ün timsali idi. Üstadın dediğine göre hiçbir eserinde bir tek mekanik, yani mükemmel olmıyan mısra yoktur.” (Ayda, 1962: 22; Ayda, 1978: 35) der. Bu cümleler Yahya Kemal'in her mısraın mükemmel olması gerektiği, mükemmel mısraların da mükemmel şiiri oluşturacağı yönündeki düşüncesiyle paraleldir. Şairin “Gazel” başlıklı şiirinde;

*Bir tek gazel bıraksa yeter bir gazel-serâ
Her beyti ancak olmalı beytü'l-gazel gibi* . (Beyatlı, 2004: 27)

dediği her beyti, her mısraı güzel ve mükemmel olan bir berceste şiirden, saf şiirden bahsettiği anlaşılmaktadır.

Şairin yukarıdaki sözlerinden anlaşıldığı üzere mükemmel şiir artık ekleme ve çıkartma yapma ihtiyacı hissedilmeyecek derecede tamamlanmış, olgunlaşmış bir şiirdir. Yahya Kemal'in bütün şiirlerinde mükemmel ulaşmak için çok büyük bir çaba harcadığını, çoğu şiirini yıllar süren bir arayış sonunda şekillendirdiğini, tamamlandığına kanaat getirmediği hiçbir şiirini yayınlamadığını görürüz. Hem kendi yazdıkları ve söyledikleri hem de hakkında yazanların verdikleri bazı bilgilere bakıldığında onun şiirlerinin mükemmel,

saflığa, yayınlanabilecek kıvama gelinceye kadar nasıl zorlu bir süreçten geçtiği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Şiirlerini uzun zaman yayınlamayıp işlemeyi sürdürmesi ile ilgili aşağıdaki önemli bilgi ve yorumlar Yahya Kemal'in mükemmeliyetçiliğinin boyutları hakkında yeterince fikir vermektedir:

1. Yahya Kemal'in mükemmeliyetçi yaklaşımının temelleri Paris yıllarına dayanır. Parnas şiirinin nazım şekli, vezin, kafiye, mısra ve kelimelerin ritmime yönelik kusursuzluk arayışı, özellikle şiirlerini "bir kuyumcu kudretiyle" (Beyatlı, 1986: 108) işleyen Jose Maria de Heredia'nın tesiriyle Yahya Kemal'i de bu arayışa sevk etmiştir.

2. Parnasizmin şiirin şeklinde aradığı mükemmelleşme ve şiirin dış yapısında ulaşmaya çalıştığı ritmin (Çetişli, 2007b: 103) yanı sıra Yahya Kemal, daha çok şiirin mısradan, mısraların da kelimelerden müteşekkil bir sanat eseri olmasından yola çıkarak kelimelerin/mısraın kusursuz olması için didinmiştir. Onun bazen bir mısra için yığınla yaprak karalaması (Akı, 2000: 313) bu kusursuza ulaşma iştiağının bir neticesidir.

3. Şiiri ve "daha dar plânda mısraı kendisine dert edinmiş olan ve '*musra benim haysiyetimdir*' diyecek kadar şiiriyet çilesine soyunmuş olan" (Özbalcı, 2006: 32) Yahya Kemal de şiirlerini "bir kuyumcu kudretiyle" işleyen Jose Maria de Heredia gibi mısra ve kelimeler üzerinde titizlikle durmuştur. Onun "Benim için mısra üzerinde günlerce, haftalarca durmak zarûreti hâsıl olmuştu." (Beyatlı, 2005a: 262) cümlesi ile "İstanbul'da konuşulan, Türkçe ve Türkçeleşmiş her kelimenin üzerinde bir mücevher gibi durdum." (Banarlı, 1997: 52) sözü bu titizliğinin birer ifadesidir.

4. Yahya Kemal'in Paris'teyken âdeta bir tutku, bir fikr-i sabit olarak içselleştirdiği şiiri mükemmele ulaştırıncaya kadar bekletme ve işleme özelliğinin onlarca ilgi çekici hatırası ve örneği vardır. Aşağıdaki bilgiler bu anlamda şairin mükemmeliyet anlayışının sanatındaki yansımaları hakkında daha somut bir fikir vermektedir:

a) Yahya Kemal birkaçı hariç hemen her şiirini aylar ve yıllar süren bir çabayla işlemiş ve ancak onlara son şeklini verdiğinde yayınlamıştır. Mehmet Kaplan onun şiirlerinin çoğunun daha ahenkli, daha manalı, daha güzel olması, yani mükemmelliği yakalaması için üzerinde en az beş sene çalışıldığını, hatta yirmi senede tamamlananların olduğunu belirtir (Kaplan, 1988: 18).

b) Yahya Kemal'in bu şekilde yıllar boyu işlediği şiirlerine birkaç örnek olarak şunları verebiliriz: Yahya Kemal, Sermet Sami Uysal'ın sorusu üzerine "en uzun zamanda yazdığı şiir" olarak 1910'da Britanya'nın Roskof şehrinde yazmaya başladığı "Açık Deniz"i gösterir (Uysal, 1959: 39). Şair bu şiiri 1925'te bitirip yayınladığına göre en uzun zamanda yazdığı şiirin tamamlanma süresinin 15 yıl olduğu düşünülebilir. Ancak onun sohbet halkasında çok sık bulunmuş olan Nihad Sami Banarlı'nın yazdıklarına göre Yahya Kemal'in "Açık Deniz"den daha uzun zamanda bitirdiği şiirler olduğu görülmektedir. Söz gelişi 1 Nisan 1956 tarihli *Hürriyet* gazetesinde yayımlanan "Çin Kasesi"nin ilk defa 1908'de Fransa'dayken yazıldığı, (Banarlı, 1984: 248) 1956 sonu ile 1957 başlarında *Hürriyet*'te yayımlanan "Selimname"nin 1917'de yazılmaya başlandığı, (Banarlı, 1983: 46) yine "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"nın da "defalarca rötuşlanmış ve içinden özene özene işlenmiş" olduğu ve 40 senelik bir oluş devresi geçirdiği (Beyatlı, 1976: 95) Banarlı tarafından aktarılan bilgilerden- dir.

c) Yahya Kemal bazen bir mısradaki tek bir kelime için bile aylarca, yıllarca beklemiştir. Onun;

*Ve siyah serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.*

gibi, veznine de, manasına da kusur bulunamayacak bir beyti söyledikten sonra, «siyah» kelimesine akılı takılıp, onun yerine koymak üzere «serin» kelimesini buluncaya kadar uykuyu (Çınarlı, 1985: 66) terkettiği bilinmektedir.

d) Yahya Kemal'in şiirlerini nasıl uzun bir zamanda ve zahmetli bir şekilde işlediğini, şiirlerinde ne türlü değişiklikler yaptığını, mısraların ideal sese, en mükemmel kelimelere kavuşması için nasıl ısrarla çalıştığını Nihad Sami Banarlı'nın "Yahya Kemal Nasıl Çalışırdı?" başlıklı yazılarındaki (Banarlı, 1959: 57-76; Banarlı, 1968: 17-50; Banarlı, 1984: 129-191) örneklerde yeterince görebilmekteyiz. Bu örneklerde, özellikle hemen her müsveddede noktalarla işaretlenmiş boşlukların ideal kelimelerin ilham olacağı ana kadar beklemek için boş bırakıldığı açıktır. Hatta çoğu zaman bir mısraı ne kadar işlediğini, üzerinde ne kadar durduğunu, değiştirdiğini ve mısraın en güzel ritme ulaştığına karar verdiğinde son şeklini aldığı "Vuslat" şiirinin "Ömrün bütün ikbâlini vuslatta duyanlar" (Beyatlı, 2005b: 83) mısraının şu müsveddeleri açıkça göstermektedir:

- Kalbin o serencâmını kuvvetle duyanlar
- Vuslat gibi dünyâyâ değer zevki duyanlar
- Vuslat gibi cennette her ikbâli duyanlar
- Her zevki her ikbâli bu âlemde duyanlar

Yahya Kemal bu mısralar üzerinde uzun uzun düşünmüş, bunları beğenmeyen şair hâlis mısraı arayış çabasına devam etmiş ve en sonunda "Ömrün bütün ikbâlini vuslatta duyanlar" mısraına karar vermiştir (Banarlı, 1968: 21-22).

e) Hayatı boyunca mükemmeliyet fikrinden vazgeçmemiş olan ve "şiirlerini hiçbir zaman tamamlanmış saymayan Yahya Kemal, birkaç yıl önce yazdıklarını birkaç yıl sonra tanınmayacak kadar değiştirir; mısralar, kelimeler ve noktalama işaretleri üzerinde günlerce, haftalarca, hatta bazen aylarca uğraşarak ifade etmek istediği duygu ve düşünceyi daha güzel söylemenin yollarını aramış." (Uçman, 2002: 131)

f) Mehmet Kaplan, Yahya Kemal'le yaptığı konuşmalarda şiirlerinden bazılarının hangi tarihte yazılmaya başlandığını/yazıldığını şairin kendisine sorarak öğrenmiş ve o esnada kaydetmiştir. Kaplan'ın bu kayıtları yayınladığı "Yahya Kemal Şiirlerini Ne Zaman ve Kaç Yılda Yazdı" (Kaplan, 1980: 24-26) başlıklı yazısındaki tarihler ile Mustafa Argunşah ve Müjgân Cunbur'un hazırladığı bibliyografyalarda (Argunşah, 1984: 228-234; Cunbur, 1994: 93-109) yer alan şiirlerin ilk defa ne zaman yayımlandığına dair bilgiler karşılaştırıldığında, Yahya Kemal'in şiirlerin son şeklini alması için onlar üzerinde ne kadar çalıştığını görmemiz mümkündür. Söz gelişi bu bilgilere göre 1908'de yazıl(maya başlan)an "Bir Sâki" ve "Mâhurdan Gazel" ancak 1918'de; 1907'de yazıl(maya başlan)an "Sene 1140" ancak 1919'da; 1917'de yazıl(maya başlan)an "Rıtl-ı Girân" ise ancak 1935'te yayınlanmıştır. Bu örnekleri artırmak mümkündür. Bu örneklerin hepsi Yahya Kemal'in hiçbir şiirini yazdıktan hemen sonra yayımlamadığını, onları aylar ve yıllar boyu işleyerek mükemmele ulaştıklarında veya mükemmele yaklaştıklarını hissettiğinde yayınladığını göstermektedir.

g) Yahya Kemal'in, Banarlı'nın anlattıklarına göre Mart 1956-Haziran 1957 tarihleri arasında, 67 hafta boyunca, birçoğu eskiden yazılmış olan ve "Hürriyet'te intişar eden şiirlerinin son şeklini alması, yeni harflere çevrilmesi, matbaa harfleriyle dizilmesi, tas-hihlerinin yapılması hareketlerinde ve her şiir için mutlaka bir hafta" (Banarlı, 1959: 74) tekrar çalışılması onun mükemmeliyetçiliğinin en aşikar göstergelerindedir.

Şiir Kitaplarının Yayınlanmasını Geciktiren Titizlik

Yahya Kemal'in mükemmeliyetçiliğinin bir diğer yansıması da şiirlerini kitaplaştırmayı geciktirmesiyle ilgilidir. Yahya Kemal'in hayattayken şiirlerini kitaplaştırmamasında da mükemmeli arayış iştiafının, tamamlanmamışlık hissinin en önemli âmil olduğu kesindir. "Onun şiirlerini bir kitapta toplamayıfının ardında; şiirlerinin dergilerde kalmasından hoşlanması, yaprak yaprak elden ele ve insanların ezberinde dolaşmasının verdiği haz, yayınlanmayan ve ağızdan ağıza dolaşan şiirlerinin zor bulunuyor olmasından kaynaklanan gizem, şiirin safiyetinin bozulmasından korkma, yani şiirin nâdânların eline geçmesi ihtimalinin verdiği tedirginlik, az ve zor üretilen özgün şiirin insanlar tarafından çabuk ulaşıp takdir edilemeyeceği düşüncesi, şiirlerinden bazılarının mükemmel hâlini almasını bekleyiş gibi birçok sebep olabilir." (Çıkla, 2008: 132-133) Onun çoğu şiirini yazdıktan sonra hemen yayınlamayıfı ve bunları kitap haline getirmeyişi ile ilgili daha birçok farklı fikirler de ileri sürülmüştür (Ayvazoğlu, 2007: 242-244). Ancak bunların ortak bir noktada birleştiği rahatlıkla söylenebilir. Onun şiirlerini yıllar boyu işlemesi ve yayınlanan şiirlerini ömrünün sonuna kadar kitaplaştıramaması muhakkak ki mükemmellik endişesinden kaynaklanmaktaydı (Çetişli, 2007a: 285).

Şevket Rado'nun yorumlarına göre Yahya Kemal'in hayattayken hemen bütün şiirleri dergi ve gazetelerde yayınlandığı hâlde şairin bunları kitaplaştırmamasının en önemli sebebi kitaba geçen şiirlerin değişmez hâle geleceğini düşünmesi olmalıdır. Çünkü şair, şiirinin mükemmel bir istife ve ritme, kelimelerin ise mükemmel uyuma ulaştığından emin olamamaktadır (Yücebaş, 1979: 180). Tanpınar da Yahya Kemal'le birçok defa şiirlerini kitaplaştırmak için bir araya geldiklerini, eksik ve bitmemiş şiirlerinin cetvellerini yaptıklarını, kitaba isim aradıklarını, ancak her seferinde şairin bitmemiş bir manzumenin, tek bir mısraın tamamlanması gerektiği yolundaki arzusu sebebiyle bu işin hep ertelendiğini belirtir (Tanpınar, 1998: 352).

Sermet Sami Uysal şairin mürettip hatalarına çok sinirlendiğini, hatta biraz da bu yüzden şiir kitabı neşretmediğini duyduğunu belirtir (Uysal, 1959: 132). Hatta onun sırtından kazanç elde etmek isteyen bazı kişilerin 1932'de *24 Şiir ve Leylâ* adlı bir kitabı şairden habersizce bastırılmaları, özensizce hazırlanmış olan kitapta birçok baskı yanlışının bulunması şairi son derece kızdırmıştır (Hisar, 2006: 47). Belki bu olay da onun şiirlerini kitaplaştırmamasının gerekçelerinden biri olmuştur.

Sonuç

Yahya Kemal hayatı boyunca halis şiiri aradığına göre³ onun ulaşmak için çaba harcadığı kusursuz/mükemmel şiirin vasıfları ile halis şiirin vasıflarının aynı olduğunu söylemek gerekir. Bu vasıfların lisan, kafiye, vezin, kolektivite, ritm, bütünlük, derunî âhenk etrafında teşekkül ettiğini söylemek mümkündür. Onun şiirin meseleleri ile ilgili yazılarında, mülâkat, sohbet ve konferanslarında daima bu vasıflar üzerine yazıp konuştuğu görülür. Bu kaynaklardan hareketle söylemek gerekirse onun aradığı şiir kolektivitinin lisanında, yani herkesin kullandığı kelimelerle yazılan; vezin, kafiye ve özenle seçilmiş kelimelerin musikisinin oluşturacağı ritmik bir şiirdir. Şiirde ritmi sadece mısraın dış unsurları olan vezin, kafiye ve kelimeler değil, aynı zamanda mana ile nağmenin hemhal olduğu bir yapı, derunî âhenk sağlar. Böylece şiirde mana ritm hâline gelmiş olacaktır. Ayrıca mükemmel şiirde mısralar bir araya gelerek sentetik (bütüncül) bir metin ortaya çıkarır.

³"Ben Türkçede poezi pürü (saf şiir) aradım." (Uysal, 1959: 46)

Yahya Kemal'in şiir üzerine yazdıkları ile onunla yapılan mülâkatlar, sohbetlerinin kaydedilmiş ve basılmış olanları bütünüyle okunduğunda edebiyatımızda şiiri ve şiirin meselelerini onun kadar dert edinmiş bir başka şair olmadığı görülecektir. Paris'teyken Jose Maria de Heredia'nın her bir şiiri üzerine bir-iki ay düşünmesi, bir şiiri iyice anlamadan bir diğerine geçmemesi hâdisesi bile -sadece bu hâdisiye bile- onun şiiri ne kadar dert edindiğinin en önemli göstergelerindendir.

Türk şairleri içinde en çok saf şiire sahip olan Yahya Kemal'dir. Şairlerin herkes tarafından beğenilen, sesin ve mananın birleştiği başarılı şiirleri çok azdır. Onları ünlendiren bu çok az sayıdaki şiirleridir aslında. Cahit Sıtkı'nın "Otuz Beş Yaş"ı, Faruk Nafiz'in "Han Duvarları", Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman"ı bu tür saf şiir mertebesine çıkan veya yaklaşan şiirlerdendir. Birçok şairde bu tür başarılı şiirler bir elin parmaklarını geçmeyecek kadardır. Oysaki Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı", "Açık Deniz", "Akıncı", "Mohaç Türküsü", "Hayal Şehir", "Atik-Valde'den İnen Sokakta", "Hayal Beste", "Kar Musikileri", "Koca Mustâpaşa", "Gece", "Eylül Sonu", "Sessiz Gemi", "Rindlerin Akşamı", "Moda'da Mayıs", "Mehlika Sultan", "Ses" başlıklı şiirleri onun her okuyan veya dinleyeni etkileyen ve onlara estetik zevk veren, saf şiir mertebesine çıkan veya yaklaşan şiirlerinden yalnızca bir kısmıdır. Bu da Yahya Kemal'in Türk edebiyatında en çok saf şiiri/mükemmel şiiri olan şair olduğunu göstermektedir. Yahya Kemal'i Türk şiirinde böyle bir mevkiye ve başarıya götüren de muhakkak ki ondaki mükemmeliyet anlayışı olmuştur.

Kaynakça

- Akı, Niyazi (2000), "Yahya Kemal ve Parnasse Şiiri", *Yahya Kemal İçin Yazılanlar*, c. 2, (Haz. Kâzım Yetiş), İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Argunşah, Mustafa (1984), "Yahya Kemal'in Şiirlerinin Bibliyografyası", *Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları
- Ayda, Adile (1962), *Yahya Kemal: Kendi Ağzından Fikirleri ve San'at Görüşleri*, Ankara, Ajans-Türk Matbaası
- Ayda, Adile (1978), *Yahya Kemal'in Fikir ve Şiir Dünyası*, Ankara, Hisar Yayınları
- Ayvazoğlu, Beşir (2001), *Bozgunda Fetih Rüyası*, İstanbul, Kabalıcı Yayınevi
- Ayvazoğlu, Beşir (2007), "Kitap Çıkarmak", *Yahya Kemal / Ansiklopedik Biyografi*, İstanbul, Korpus Kültür Sanat Yayıncılık
- Banarlı, Nihad Sami (1959), "Yahya Kemal Nasıl Çalışırdı?", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası I*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Banarlı, Nihad Sami (1968), "Yahya Kemal Nasıl Çalışırdı?", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası II*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Banarlı, Nihad Sami (1983), "Selimnâme", *Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını
- Banarlı, Nihad Sami (1984), *Bir Dağdan Bir Dağa*, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı
- Banarlı, Nihad Sami (1997), *Yahya Kemal'in Hatıraları*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Beyatlı, Yahya Kemal (1976), *Bitmemiş Şiirler*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Beyatlı, Yahya Kemal (1986), *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım*, 3. bas., İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Beyatlı, Yahya Kemal (1990), *Mektuplar Makaleler*, 2. bas., İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Beyatlı, Yahya Kemal (2004), *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yapı Kredi Yayınları
- Beyatlı, Yahya Kemal (2005a), *Edebiyata Dair*, 5. bas., İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Beyatlı, Yahya Kemal (2005b), *Kendi Gök Kubbemiz*, 9. bas., İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yapı Kredi Yayınları

- Cunbur, Müjgân (1994), “Yahya Kemal Bibliyografyası”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
- Çetişli, İsmail (2007a), “II. Meşrutiyet Döneminde Milliyetçilik Düşüncesi ve Türk Edebiyatına Yansıması”, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Ankara, Akçağ Yayınları
- Çetişli, İsmail (2007b), *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, 8. bas., Ankara, Akçağ Yayınları
- Çıkla, Selçuk (2008), “Her Yönüyle Yahya Kemal’in Şiiri”, *Prof. Dr. Mustafa Özbalcı Armağanı*, Ankara, Birleşik Yayınları
- Çınarlı, Mehmet (1985), “Şiiri Kendisine Dert Edinen Adam”, *Doğumunun 100. Yıldönümünde Yahya Kemal Beyatlı Semineri Bildirileri*, 2 Aralık 1984, Ankara, Millî Kütüphane Yayınları
- Hisar, Abdülhak Şinasi (1983), “Edebiyat Üstadı Yahya Kemal”, *Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları
- Hisar, Abdülhak Şinasi (2006), *Yahya Kemal’e Vedâ*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
- Kaplan, Mehmet “Yahya Kemal Şiirlerini Ne Zaman ve Kaç Yılda Yazdı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl: 9, nr. 1, Ocak 1980
- Kaplan, Mehmet (1988), “Yahya Kemal’in Dili”, *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası III*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (2006), *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, 4. bas., İstanbul, İletişim Yayınları
- Okay, M. Orhan (2008), “Yahya Kemal’de Şiir Dilinin Oluşumu”, *Hayal Şiir-Yahya Kemal Beyatlı Şiiri Üzerine Makaleler*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Özbalcı, Mustafa (2006), *Yahya Kemal’in Duygu ve Düşünce Dünyası*, 3. bas., Ankara, Akçağ Yayınları
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1998), “Kendi Gök Kubbemiz”, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul, Dergâh Yayınları
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2001), *Yahya Kemal*, İstanbul, Dergâh Yayınları
- Tural, Sadık Kemal (2006), “Bir Şairin Hayatı”, *Şahsiyetler ve Eserler*, 2. bas., Ankara, Yüce Ereğ Yayınları
- Uçman, Abdullah (2002), “Mısra Benim Haysiyetimidir”, *Kitaplık*, nr. 56, Kasım-Aralık
- Uysal, Sermet Sami (1959), *Yahya Kemal’le Sohbetler*, İstanbul, Kitap Yayınları
- Uysal, Sermet Sami (2004), *Her Yönüyle Yahya Kemal 1*, İstanbul, Toroslu Kitaplığı
- Uysal, Sermet Sami (2008), “Kendi İçinde Yahya Kemal Beyatlı”, *Hayal Şiir-Yahya Kemal Beyatlı Şiiri Üzerine Makaleler*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Yetiş, Kâzım (2006), *Yahya Kemal I-Hayatı*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayını
- Yücebaş, Hilmi (1979), *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal*, 5. bas., İstanbul, Milliyet Dağıtım Ltd. Şti.